

O Profesor Urszuli Świętochowskiej i jej działalności naukowo-dydaktycznej*

*Możemy na nią liczyć,
kiedy niczego nie jesteśmy pewni,
a wszystkiego ciekawi*

(W. Szymborska, *Trochę o duszy*,
[w:] *Wiersze wybrane*, Kraków 2004, s. 338)

W generowaniu oblicza profesjonalno-intelektualnego nauczycieli i wychowawców oraz ludzi życia publicznego, a w tym przede wszystkim historyków i politologów ważną rolę pełni od ponad pół wieku Profesor Urszula Świętochowska. Mając 19 lat podjęła pracę w charakterze nauczyciela. Profesja ta stała się Jej powołaniem na całe życie. Stała się płaszczyzną urzeczywistniania ideałów „w imię drugiego człowieka”. Życie poświęciła dla prawdy, którą niestrudzenie krzewi w działalności naukowo-dydaktycznej. Znaczące są w Jej dorobku naukowym prace, m.in. *Metodyka nauczania wiedzy o społeczeństwie* (Gdańsk 1988), *Systemowe rozwiązania i ograniczenia patologii społecznej* (Gdańsk 1995), *Patologie cywilizacji współczesnej* (Toruń 1998), *Systemy edukacyjne cywilizacji przelomu XX i XXI wieku* (Toruń 2000). Odnaczają się one odwagą formułowania hipotez oraz pytań badawczych, docieklivością analityczną, a w tym krytycznym oglądem zjawisk i procesów przemian życia kulturowo-cywilizacyjnego, starannością ujęcia metodologicznego w dowodzeniu tez i pytań badawczych.

Urodziła się 9 stycznia 1932 r. w Białej Rawskiej (b. powiecie Rawa Mazowiecka, woj. łódzkie). Pochodziła z rodziny rzemieślniczej. Do 15 roku życia przebywała w domu rodzinnym Franciszka i Marianny z Maciejewskich Lesiaków¹. Doświadczała

* Jest to fragment tekstu: *Vitam impèdere vero. O działalności naukowo-dydaktycznej Profesor Urszuli Świętochowskiej*, [w:] *Stawiać pytania szukać odpowiedzi. Księga dedykowana Profesor Urszuli Świętochowskiej*, red. A. Chodubski, E. Polak, Gdańsk 2008, s. 9–24.

¹ Uniwersytet Gdański. Dział Kadr – *Teczka osobowa: Urszula Świętochowska*.

w tym czasie gehenny II wojny światowej oraz zdobywała elementarne wykształcenie. Świadectwo ukończenia szkoły podstawowej uzyskała w 1947 r. Ujawniając duże zdolności edukacyjne podjęła dalszą edukację w Liceum Pedagogicznym w Zgierzu.

W 1957 r. podjęła studia w Wyższej Szkole Pedagogicznej z zakresu historii. 17 maja 1962 r. obroniła pracę magisterską. Od 1 września 1958 r. przez 11 lat pracowała w Szkole Podstawowej nr 75 w Gdańku-Oliwie, w tzw. szkole ćwiczeń przy Studium Nauczycielskim Wychowania Fizycznego. Po uzyskaniu magisterium dodatkowo była zatrudniona w roku szkolnym 1962/1963 w Liceum Pedagogicznym w Gdańsku-Oliwie, a w latach 1963–1968 na tzw. ½ etacie w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Zakładzie Metodyki Historii.

1 października 1969 r. na stałe związała się z szkolnictwem wyższym; do 1 lutego 1970 r. pracowała na stanowisku starszego asystenta. 15 stycznia 1970 r. obroniła pracę doktorską nt. *Najnowsza historia Polski w programach i podręcznikach szkół średnich ogólnokształcących*. Promotorem pracy był prof. dr hab. Roman Wapiński. Wtedy przekształcono Wyższą Szkołę Pedagogiczną w Uniwersytet Gdański. 1 lutego 1970 r. została adiunktem w Instytucie Nauk Politycznych na Wydziale Humanistycznym.

Jako adiunkt włączyła się w aktywny nurt działalności naukowej. W polu Jej zainteresowania badawczego znalazły się problemy polityki i organizacji oświaty. Posiadając bogate doświadczenie praktyczne z tego zakresu podjęła próbę ujawniania rozwoju oświaty w Polsce na tle porównawczym do światowych systemów edukacyjnych. Włączyła się w nurt badań międzynarodowych z tego zakresu, prowadzonych przez Profesora dr. hab. Kazimierza Podoskiego (1922–1995)². Dała się poznać jako badacz odważnie ujawniający wizję rozwoju edukacji. Podkreślała, że wykształcenie i umiejętności powinny stanowić podstawowe kryterium stratyfikacji społecznej. Z poziomem rozwoju edukacji, a w tym też z jego systemem wiązała zarówno przemiany świadomościowe społeczeństwa, jak też wszelki rozwój kulturowy – techniczny, prawny, społeczno-polityczny. Rozpoznając modele kształcenia opowiadała się za alternatywnością modeli kształcenia, dostosowywanych nawet do potrzeb i zainteresowań wąskich grup ludzi. Z tego zakresu przygotowała rozprawę habilitacyjną pt. *Kształcenie pozaszkolnej sieci oświatowo-wychowawczej w zreformowanym systemie edukacji narodowej* (Gdańsk 1979). Studium to stało się podstawą do uzyskania 15 czerwca 1979 r. stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie polityki i organizacji, a następnie powołania 1 września 1980 r. na stanowisko docenta.

Problematyką systemów edukacyjnych zajmuje się konsekwentnie od ponad 35 lat. Poszerza wciąż pola dociekań poznawczych; ujawnia otwartość na ujawniające się

² Por. A. Chodubski, *Kazimierz Podoski. Działalność naukowa i pedagogiczna*, Gdańsk 1993.

nowe zjawiska i procesy, zwłaszcza o charakterze instytucjonalnym. Wyniki badań prezentuje w specjalistycznym czasopiśmiennictwie z zakresu przemian kulturowych, cywilizacyjnych oraz edukacyjnych. Znaczące w tym względzie pozycją książkową jest studium pt. *Systemy edukacyjne cywilizacji przełomu XX i XXI wieku* (Toruń 2000). Refleksyjny i analityczny ogląd zaprezentowano w czterech jego rozdziałach: I. „Uwarunkowania cywilizacyjne systemów edukacyjnych przełomu XX i XXI w.”; II. „Wybrane systemy edukacyjne Europy”; III. „Wybrane systemy pozaeuropejskie”; IV. „Kierunki przemian w systemach edukacyjnych cywilizacji informacyjnej”. W analizie systemowej zwraca się uwagę na uwarunkowania ekonomiczne, społeczne i kulturowe edukacji. W prognozie, uwzględniając uwarunkowania ekonomiczne wskazuje się, że w XXI w. nie będzie właściwie gwarantowany rozwój systemów ekonomicznych, a nastąpi redukcja wydatków na edukację oraz będą narastać dysproporcje pomiędzy potrzebami poszczególnych regionów, krajów a oczekiwaniami społecznymi. Z punktu widzenia interesów politycznych oświata traktowana jest instrumentalnie. Jest wykorzystywana do generowania i stymulowania świadomości społecznej, poglądów, przekonań przez różne siły polityczne. W ładzie kulturowym podkreśla się wagę takich zjawisk, jak: relatywizm, pluralizm i partykularyzm, konfliktogenność; w rzeczywistości tej podnosi się znaczenie tożsamości kulturowej jednostki, które kwestionują generowanie uniwersalistycznych standardów kulturowych, przeciwstawiają się dominacji jednych kultur nad drugimi. Ważne wyzwania w tym względzie wyznacza się edukacji. Np. w warunkach urzeczywistniania idei integracyjnych Europy od edukacji oczekuje się kształtowania nowej świadomości, wyrażającej się w uwolnieniu od ksenofobii (obwiniania obcych za wszystko), podkreśleniu wolności osobistej jednostki (wolności wyborów, wartości), budzeniu potrzeby zachowania tradycji lokalnych, regionalnych, pielęgnowania dziedzictwa przeszłości.

W postrzeganiu predyktywnym wskazuje się narastanie przyspieszonych zmian edukacyjnych, jako że ujawniające się wciąż nowe informacje zmuszają do nieustannego rewidowania katalogu posiadanych wyobrażeń, i to w coraz szybszym tempie.

W charakterystyce systemów edukacyjnych dużo uwagi poświęca się modelowi rozwiązań amerykańskich, który jest przedmiotem zainteresowania różnych państw i narodów oraz innych podmiotów zajmujących się edukacją. W analizie prezentuje się pojawiające się założenia, koncepcje edukacyjne ujawniające się w USA po II wojnie światowej. Nośne w recepcji społecznej stały się założenia progresywizmu wypierające tradycjonalizm a zakładające: przystosowanie szkoły do potrzeb dziecka, przybliżenie programów nauczania do życia, eksponowanie aktywnych metod pracy dydaktyczno-wychowawczej, wdrażania uczniów do rozwiązywania interdyscyplinarnych projektów. W urzeczywistnianiu tych założeń nośne stały się tendencje edukacyjno-wychowawcze: 1. funkcjonalno-strukturalne, 2. oporu, 3. postmodernistyczna. Pierwsza z nich ukierunkowana była na realizację funkcji: a) socjalizacyjnej i b) selekcyjnej.

Uczniów różnicuje się pod kątem osiągania sukcesu, na tych, którzy mogą go osiągnąć i na tych, którzy nie są nim zainteresowani; w ślad za tym różnicuje się warunki uczenia się, oceny, a w tym zwłaszcza w okresie początkowym i końcowym edukacji. Druga tendencja zakłada wdrożenie uczniów do krytycznej oceny otaczającej rzeczywistości, do budzenia dążeń do zmian w stosunkach społecznych w imię urzeczywistnienia ideałów świata przyjaznego człowiekowi. Trzecia tendencja zakłada edukację zorientowaną na akceptację różnorodności postaw, zachowań, kultur, subkultur.

Zauważa się, odwołując się do raportów, dokumentów, że system ten nie spełnił oczekiwań strategów życia kulturowo-cywilizacyjnego USA. Ujawniające się tzw. słabe ogniwa rozwoju kulturowego USA wiążą się z systemem edukacyjnym. Wskazuje się m.in. na ujawnianie się na dużą skalę analfabetyzmu funkcjonalnego wśród dorosłych Amerykanów; zauważa się, że 13% młodzieży w wieku 17 lat słabo czyta i pisze, obniża się poziom znajomości języka angielskiego oraz innych języków zwanych obcymi, a także obniża się poziom edukacji ogólnej, a w tym matematyczno-przyrodniczej; absolwenci szkół nie są zdolni do podejmowania samodzielnej edukacji, nie są przygotowani do studiów, ani do pracy zawodowej³.

W dociekaniach badawczych poświęcała dużo uwagi zarówno kształtowaniu organizacyjnemu systemów edukacyjnych, jak i programom edukacyjnym i ich realizacji, co wiąże się z podstawowych nurtów badawczych, których wykładnia zawarta została w rozprawach doktorskiej i habilitacyjnej. Zwłaszcza dużo miejsca poświęca pozaszkolnym formom i placówkom oświatowo-wychowawczym w systemie edukacji narodowej. Od wielu lat wskazuje, że w systemie oświatowym marginalizuje się rolę nieszkolnych form i placówek oświatowo-wychowawczych. Wskazuje na znaczenie w procesie edukacyjnym udrażniania nowoczesnych form edukacji pozaszkolnej, a w tym informacyjnych, medialnych.

W systemie edukacyjnym według Profesor Urszuli Świętochowskiej niezwykle ważna rola przypada nauczycielom. Postrzega ich nie tylko jako ogniwo w procesie przekazywania wiedzy, ale przede wszystkim jako mistrzów, przewodników, trenerów pomagających uczącym się w znajdowaniu drogi w nowej rzeczywistości kulturowej (nadmiarze danych, informacji). Z tym przekonaniem przygotowała podręcznik pt. *Metodyka nauczania wiedzy o społeczeństwie*. Zawarła w nim jako podstawowe zagadnienia: 1. Przedmiot i zadania metodyki nauczania wiedzy o społeczeństwie; 2. Cel i treści nauczania i uczenia się; 3. Korelacja i integracja treści w procesie dydaktycznym; 4. Zasady i formy nauczania-uczenia się; 5. Metody nauczania i uczenia się wiedzy o społeczeństwie; 6. Środki dydaktyczne; 7. Kształtowanie pojęć z zakresu wiedzy o społeczeństwie i przedmiotów uzupełniających, 8. Utrwalanie, kontrola i ocena wiedzy uczniów.

³ U. Świętochowska, *Systemy edukacyjne cywilizacji przełomu XX i XXI wieku*, Toruń 2000, s. 90–91.

Prezentując wiedzę o metodyce nauczania, podkreśla, że przypisywanie jej jedynie praktycznych, doraźnych zadań, wynika z pozanaukowych i pozapraktycznych źródeł, nieporozumień wyrosłych z fałszywie pojmowanego prymatu ideologii nad nauką, prezentyzmu, koniunkturalizmu. Tak pojmowana „metodyka”, wyposażająca nauczyciela w sposoby, przepisy itd. – zawiodła, nie wytrzymała próby życia. Nie wystarczy wskazać jak uczyć, trzeba wykazać dlaczego należy tak, a nie inaczej uczyć⁴.

Zauważa się, że do zasadniczych zadań metodyki wiedzy o społeczeństwie należy szukanie i znajdowanie odpowiedzi na pytania, jak i jakimi środkami trzeba oddziaływać na wyobraźnię, intelekt, uczucia ucznia, aby materiał z wiedzy o społeczeństwie stał się nie tylko dostępny, ale bliski, atrakcyjny – aby rozumiał on sens i cel zdobywania, pogłębiania, samodzielnego poszukiwania wiadomości z tego zakresu.

Odwołując się do dziedzictwa przeszłości przypomina najważniejsze ogniwa tradycji wychowania i kształcenia politycznego; podkreśla zwłaszcza przełomowość idei z XVIII w. przedstawionych i urzeczywistnianych przez Stanisława Konarskiego (1700–1773) – prowincjała pijarów w Polsce, reformatora szkolnictwa w tzw. duchu oświeceniowym; zgodnie z jego założeniem szkoły pijarskie miały kształcić „cnoty”, do których zaliczał: sprawiedliwość, pojmowaną przede wszystkim w myśl tradycyjnej sentencji „Nie czyń drugiemu, co tobie niemiłe”, posłuszeństwo – szeroko rozumiane jako podporządkowanie się rodzicom, władzy i prawom, miłość ojczyzny – wymagającą praktykowania dwóch pierwszych cnót, a także uznania zasady, że korzyści prywatne należy podporządkować Rzeczypospolitej⁵.

W polu zainteresowań Profesor Urszuli Świętochowskiej ważne miejsce zajęły problemy szeroko rozumianych przemian kulturowo-cywilizacyjnych. Po utworzeniu Katedry Nauki o Cywilizacji związała się z nią w wymiarze naukowo-badawczym i dydaktycznym⁶. Po podjęciu w 1994 r. myśli i wydania katedralnych zeszytów naukowych pt. „Cywilizacje w czasie i przestrzeni” weszła w skład Kolegium Redakcyjnego oraz systematycznie zamieszczała wyniki swoich badań. I tak, w numerze pierwszym zamieściła studium pt. *Społeczne prawa człowieka w konwencjach międzynarodowych i europejskich*; w drugim – *Charakterystyczne zjawiska patologiczne cywilizacji współczesnej*; w trzecim – *Informacja w przemianach cywilizacji przełomu XX/XXI wieku*; w czwartym – *Terror jako zjawisko patologiczne cywilizacji współczesnej*; w piątym – *Europa – integracja ojczyzn czy regionów?*; szóstym – *Globalizacja a społeczeństwo informacyjne cywilizacji XXI wieku*; siódmym – *Koncepcje integracji*

⁴ Eadem, *Metody nauczania wiedzy o społeczeństwie*, Gdańsk 1988, s. 7–8.

⁵ Ibidem, s. 14–16.

⁶ „Cywilizacje w czasie i przestrzeni” 1995, nr 1, s. 5–6.

Europy w końcu XX wieku; w ósmym – Stosunek Polaków do integracji z Unią Europejską i państw Unii do Polski.

W rozważaniach poznawczych ujawnia się refleksja nad procesami dziejowych przemian, generowanych przez postęp naukowo-techniczny, kształtujący ład prawny, a przede wszystkim prawa człowieka, nowe wyzwania edukacyjne kształtujące świadomość przemian kulturowych. Przemiany globalne wiąże się z ładem europejskim, dziedzictwem przeszłości, jak i teraźniejszością oraz miejscem Polski w rzeczywistości europejskiej i globalnej. Podkreśla się, że globalizacja w rozumieniu humanistycznym jest zagęszczaniem się, zbliżaniem, oddziaływaniem postaw, zachowań, wzorów, modeli, paradygmatów życia ludzkiego. Wskazując proces głębokich przemian zwraca się uwagę na kształtujący się ład dwubiegunowy; z jednej strony – ujawnianie się postępu, nowoczesności, pomyślności ludzi, z drugiej zaś – ujawnianie się zagrożeń wynikających z trudności przystosowawczych do wciąż zmieniającej się rzeczywistości, trudności ich osławiania, co w konsekwencji prowadzi do patologii społecznych.

Od 2003 r. po zmianach organizacyjnych na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego, Katedrę Nauki o Cywilizacji przekształcono w Zakład Nauki o Cywilizacji a zeszyt naukowy zaczął ukazywać się pt. „Cywilizacja i Polityka”. Profesor Urszula Świętochowska weszła w skład Rady Programowej czasopisma oraz systematycznie zamieszcza w nim wyniki swych dociekań badawczych. W numerze pierwszym opublikowała artykuł *Polityka ekologiczna w dokumentach międzynarodowych i konstytucjach*; w drugim – *Poziom edukacji Polaków w świetle badań OECD w latach 90. XX i w pierwszych latach XXI w.*; w trzecim – *Wykluczenie społeczne w Unii Europejskiej na przełomie XX i XXI wieku*; w czwartym – *Mobbing – zjawisko patologiczne cywilizacji przełomu XX i XXI wieku*; w piątym – *Patologie współczesnej demokracji*. Problemy są wielce nośne poznawczo zarówno z punktu widzenia *stricto* badawczego, jak i ujawniają ważne trendy życia kulturowego istotne z punktu widzenia praktyki społeczno-politycznej. Wskazuje się przede wszystkim konsekwencje kształtowania się społeczeństwa informacyjnego oraz ujawniające się w nim zjawiska określane mianem patologii społecznej, czy też patologii przemian cywilizacyjnych. Całościowy ogłęd zjawiska Profesor Urszula Świętochowska zaprezentowała w wydawnictwie książkowym, pt. *Patologie cywilizacji współczesnej*, którego pierwsze wydanie ukazało się w 2001 r. Zasadnicze zagadnienia, ujęte w formie rozdziałów to: I. „Zjawiska patologii cywilizacji współczesnej i informacyjnej”; II. „Zakres i klasyfikacja patologii cywilizacji współczesnej i informacyjnej”, III. „Zjawiska patologiczne charakterystyczne dla cywilizacji współczesnej i informacyjnej”. W charakterystyce tej wskazuje: zjawiska kryzysowe, zagrożenia dla otoczenia przyrodniczego człowieka, zagrożenia bezpieczeństwa – A. Przestępczość, B. Terror, C. Mafia, D. Narkomania, E. AIDS – choroba XX wieku (nazywana dżumą XX wieku), F. Dewiacje seksualne, G. Prostytycja, H. Alkoholizm, I. Rodzina dysfunkcyjna.

Charakteryzując patologię jako zjawisko kulturowe wskazuje się, że występuje ona w różnych grupach ludzkich i jest ściśle związana z rozwojem społeczeństwa⁷. Na kształtowanie się zjawisk patologicznych istotny wpływ mają czynniki i uwarunkowania o charakterze szczególnym i ogólnym. Pierwsze związane są z indywidualnymi cechami ludzi, uwikłanych w zachowania patologiczne, np. alkoholizm, narkomanie, w narastającą agresywność, wyrażającą się we wzrastającej liczbie przestępstw dokonywanych przez nieletnich i dorosłych, zachwianie równowagi psychicznej, czy też wynikają z przyswajania negatywnych wzorów występujących w określonej grupie społecznej, wiekowej, zawodowej, np. rodzinie, miejscu pracy, szkole, grupie formalnej i nieformalnej; drugie zaś to uwarunkowania polityczne, ekonomiczne, społeczne (demograficzne), które w istotnej mierze generują procesy globalizacji, a przede wszystkim różne ich ogniwa, ukierunkowane na uproszczenia, ułatwienia, doraźność, natychmiastowość osiągania sukcesu. Ujawnia się w tym względzie tzw. postponowoczesność, której elementami konstytutywnymi stają się: a) „natychmiastowość” konsumpcyjna; b) zmienność i krótkotrwałość opcji i wyborów ideowych i politycznych; c) technizowanie wzorów, modeli życia kulturalnego.

W warstwie analizy predyktywnej wskazuje się, że zjawiska patologiczne będą również występowały w XXI w. Zostaną jednak uzupełnione bądź ograniczone przez nowe ich rodzaje. Ważną siłą sprawczą w tym względzie jest technika i technologia, które generują wciąż nowe zagrożenia dla ludzi, m.in. w systemie informatycznym, zwłaszcza w Internecie. W wizjach społecznego rozwoju ujawnia się ład kontrolowany (System Orwella), który może stać się głęboką patologią życia kulturowego⁸.

Wyniki badań cywilizacyjnych systematycznie zamieszcza też Profesor Urszula Świętochowska w cyklu wydawniczym „Przemiany cywilizacyjne, kwestie narodowościowe i polonijne”. Np. w tomie *Przemiany społeczne, kwestie narodowościowe i polonijne* zaprezentowała problem pt. *Polityka edukacyjna w warunkach transformacji ustrojowej w Europie Środkowo-Wschodniej, ze szczególnym uwzględnieniem Polski*, tomie *Meandry cywilizacyjne, kwestie narodowościowe i polonijne – Kwestia narodowościowa w Europie Środkowo-Wschodniej w latach 1989–1994*, w tomie *Swoistości cywilizacyjne, kwestie narodowościowe i polonijne – Problemy etniczne w konfliktach cywilizacji współczesnej*, w tomie *Tożsamość kulturowa, kwestie narodowościowe i polonijne – Kultura w konfliktach globalnych*. Podkreśla w analizie i syntezie przemian, że w kształtującym się nowym ładzie cywilizacyjnym nie powinno dochodzić do dominacji jednej kultury nad innymi, a nowa rzeczywistość powinna polegać na wzajemnym poznawaniu, rozumieniu, wzbogacaniu. Podnosząc problem wskazany przez Samuela Huntingtona w pracy: *Zderzenie cywilizacji i nowy kształt*

⁷ U. Świętochowska, *Patologie cywilizacji współczesnej*, Toruń 2001, s. 6.

⁸ *Ibidem*, s. 174.

ładu światowego (Warszawa 1997), gdzie kulturę uznaje się za istotny element globalnego konfliktu zauważa, że jeśli ujawnia się konflikty między różnymi kręgami cywilizacyjnymi, to nie będą one przebiegały wzdłuż ich granic, ale wewnątrz kręgów; przyczynią się do tego wielkie ruchy migracyjne.

W warunkach przemian ustrojowych przedmiotem istotnej uwagi społecznej stało się kształcenie politologiczne. W potocznej opinii nierzadko utożsamiano ją z usługowością wobec czynników władzy. Ujawniła się mitologizacja negatywna dyscypliny i jej osiągnięć. Wzięli w niej udział dziennikarze oraz nauczyciele akademicy pokrewnych dyscyplin, m.in. filozofowie, socjologowie, ekonomiści. Profesor Urszula Świętochowska, zajmując się metodyką nauczania wiedzy o społeczeństwie oraz prowadząc badania z zakresu tzw. rzeczywistości „stającej się”, starała się dowodzić konieczność oddzielenia sfer: naukowej i usługowej (ideologicznej) w rozwoju nauk politycznych ujawniających się zarówno w Polsce, jak i na świecie. Pod Jej kierunkiem powstawały prace poświęcone rozwojowi politologii jako dyscypliny naukowo-badawczej; ich fragmenty prezentowano w formie studiów i artykułów; np. na uwagę w tym względzie zasługuje opracowanie Marka Zegadłowicza pt. *Kierunki przemian w polskiej politologii w XX wieku*⁹. Wskazuje się w nim, że negatywna recepcja nauk politycznych w istotnym stopniu wiąże się z niedostatkami badań dotyczących tej dyscypliny nauki, z nieprezentowaniem właściwych jej funkcji i powołania, co czyni, że utrwała się potoczne przekonanie, że nauki polityczne mają za zadanie jedynie indoktrynowanie narodu na potrzeby rządu.

Prezentując wyniki badań własnych Profesor Urszula Świętochowska ujawnia zainteresowanie studiami porównawczymi, a w tym podobną problematyką prowadzoną przez innych badaczy. Wyrazem tego zainteresowania są przygotowywane przez Nią recenzje i omówienia ich prac. Z zakresu metodyki nauczania wiedzy społecznej i politycznej zwracają uwagę np. Edward Erazmus, Hieronim Szczegóła, *Metodyka postaw nauk politycznych. Wybrane zagadnienia z teorii i praktyki*, Poznań 1971, s. 256 („Zeszyty Naukowe Wydziału Humanistycznego. Uniwersytet Gdański. Nauki Polityczne” 1974, nr 2); Edward Erazmus, *Propedeutyka nauki o społeczeństwie. Zarys metodyki*, Warszawa 1977, s. 240 („Zeszyty Naukowe Wydziału Humanistycznego. Uniwersytet Gdański. Nauki Polityczne” 1984, nr 8). W prezentacji publikacji zwraca uwagę na usytuowanie danych publikacji w dotychczasowym dorobku z tego zakresu, na aktualność i oryginalność prezentacji danych zagadnień na tle dotychczasowych ustaleń z tej dziedziny wiedzy, a następnie prezentuje treść wykładu w ujęciu krytycznym, podkreślając jego tzw. silne i słabe strony: zwraca się uwagę na stopień wykorzystania literatury przedmiotu oraz ocenia przydatność publikacji z punktu widzenia

⁹ M. Zegadłowicz, *Kierunki przemian w polskiej politologii w XX wieku*, [w:] *Z problemów polityki społecznej i edukacji politologicznej*, red. U. Świętochowska, Gdańsk 1993, s. 61–74.

odbiorcy. W prezentacjach publikacji z zakresu metodyki nauki o społeczeństwie podkreśla marginalizację wiedzy metodycznej, przedkładanie doświadczenia potocznego nad ustalenia badawcze z tego zakresu.

Równoległe z nurtem naukowo-badawczym dużą wagę przywiązuje do pracy dydaktycznej, a w tym organizacyjnej. Zgromadziła bogaty zestaw środków dydaktycznych do realizacji przedmiotów politologicznych; wykorzystywano go w warunkach funkcjonowania Instytutu Nauk Politycznych w ramach Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Gdańskiego¹⁰. Zainteresowania stały się też przyczyną powołania Jej na zastępcę przewodniczącego Ogólnopolskiego Zespołu Dydaktyki Nauki o Polityce przy Centralnym Ośrodku Metodycznym Studiów Nauk Politycznych w Warszawie.

Na Uniwersytecie Gdańskim była od 1 września 1987 r. kierownikiem Zakładu Dydaktyki Nauki o Polityce, a od 1 września 1990 do 31 lipca 1992 r. – kierownikiem Zakładu Nauki o Społeczeństwie i Polityce.

Za działalność naukowo-badawczą oraz dydaktyczną i organizacyjną otrzymała w 1973 r. Złoty Krzyż Zasługi, w 1977 r. Medal Komisji Edukacji Narodowej, w 1983 r. Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski; wielokrotnie uzyskiwała Nagrodę Rektora Uniwersytetu Gdańskiego.

Po uzyskaniu wieku emerytalnego nadal czynnie uczestniczy w działalności naukowo-badawczej oraz dydaktycznej. Na uniwersytecie od 31 lipca 2006 r. pracuje na zasadzie tzw. godzin zleconych, zaś w wymiarze etatowym w Gdańskiej Wyższej Szkole Humanistycznej.

W polu zainteresowań badawczych obecnie sytuuje przede wszystkim problemy globalne sfery życia politycznego.

Szczególna nośność badań i ustaleń poznawczych Profesor Urszuli Świętochowskiej polega na odwołaniu od badań wąskoempirycznych na rzecz podejmowania ujęć refleksyjnych, syntez teoretycznych, na odwołaniu od statystycznych modeli systemowych na rzecz rozpoznawania procesowego charakteru życia kulturowego, a w tym społeczno-politycznego, pozostającego w nieustannym toku „stawiania się”, na odwołaniu od analiz mikrospołecznych na rzecz postrzegania systemowego makroprocesów.

W rozpoznawaniu badawczym zwraca uwagę na interdyscyplinarność postrzegania zjawisk i procesów życia kulturowo-cywilizacyjnego. Podstawowe kategorie badawcze stanowią zagadnienia: przemian cywilizacyjnych, globalizacji społeczno-politycznej, transformacji ustrojowej, pluralizmu kulturowego, demokratyzacji ustroju politycznego, socjalizacji i edukacji politycznej, integracji europejskiej, patologii cywilizacji współczesnej.

¹⁰ Por. A. Chodubski, *Z dziejów rozwoju politologii na Uniwersytecie Gdańskim*, [w:] *Problemy badawcze politologii w Polsce*, red. M.J. Malinowski, M. Burdelski, R. Ozarowski, Gdańsk–Warszawa 2004, s. 31–54.

W całości działalności naukowo-dydaktycznej Profesor Urszuli Świętochowskiej postrzega się wielką pracowitość, poszukiwanie ideałów prawdy, odwagę w formułowaniu pytań badawczych oraz w poszukiwaniu na nie odpowiedzi. Wydaje się, iż Jej pasją i powołaniem są dociekania badawcze, odkrywanie prawidłowości życia kulturowego. Należy do grona ludzi wyjątkowo życzliwych wobec innych.

Okoliczności „rocznicowe”, związane z różnymi ogniwami pracy zawodowej, naukowej Pani Profesor są okazją do skierowania szczerych S ł ó w wielkiego uznania, wdzięczności, podziękowań oraz najlepszych życzeń – dalszych wspaniałych osiągnięć twórczych – naukowych i dydaktycznych. *Ad Multos Annos!*

Prof. zw. dr hab. Andrzej Chodubski